

NOVE PRAKSE U ISTRAZI I SUDSKOM GONJENJU DIGITALNOG NASILJA NAD ŽENAMA

Projekat Vijeća Evrope
"Borba protiv digitalnog i seksualnog nasilja
nad ženama u Bosni i Hercegovini"

NOVE PRAKSE U ISTRAZI I SUDSKOM GONJENJU DIGITALNOG NASILJA NAD ŽENAMA

Projekat Vijeća Evrope
"Borba protiv digitalnog i seksualnog nasilja
nad ženama u Bosni i Hercegovini"

profesorica Kim Barker

juli 2024. godine

Vijeće Evrope

Mišljenja izražena u ovom djelu su odgovornost autora i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je dozvoljena, osim u komercijalne svrhe, pod uslovom da je integritet teksta očuvan, da se odlomak ne koristi van konteksta, da ne pruža nepotpune informacije ili na drugi način ne obmanjuje čitatelja u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst mora biti uvijek naveden na sljedeći način: „© Vijeće Evrope, godina objavljivanja“.

Svi zahtjevi u vezi s reprodukcijom ili prevođenjem cijelog ili dijelova ovog dokumenta trebaju biti upućeni Direktoratu za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int). Sva ostala korespondencija u vezi s ovim dokumentom treba biti upućena Odjelu za ravnopravnost spolova Generalne direkcije za demokratiju i ljudsko dostojanstvo.

| Dizajn i izgled korica:

| **Intea BH d.o.o.**

| Fotografija:

| © Good Way

| Vijeće Evrope

| F-67075 Strasbourg Cedex

| **www.coe.int**

Sadržaj

POJMOVNIK I SKRAĆENICE	6
UVOD	8
Pregled	8
ŠTA JE NASILJE NAD ŽENAMA NA INTERNETU POSREDSTVOM TEHNOLOGIJE?	10
Pregled nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije	10
Ključni termini i ponašanja	11
Rodna priroda nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije	14
Produžetak nasilja i višedimenzionalna diskriminacija	15
Savladvanje zabluda, stereotipa i mitova o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije	17
SAVLADAVANJE, RJEŠAVANJE I BORBA PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA NA INTERNETU POSREDSTVOM TEHNOLOGIJE	22
Vodeći principi	22
Rodna osjetljivost	23
Komuniciranje i interakcija sa žrtvama	23
Sudsko gonjenje i kažnjavanje počinitelaca	27
Zaštita privatnosti i zaštita od odmazde	29
ISTRAGA I SUDSKO GONJENJE POČINILACA NASILJA NAD ŽENAMA NA INTERNETU POSREDSTVOM TEHNOLOGIJE	30
Provođenje zakona i prikupljanje dokaza	30
Osiguravanje i prikupljanje digitalnih dokaza	32
BIBLIOGRAFIJA I IZVORI	37

Pojmovnik i skraćenice

<i>CEDAW</i>	Komitet UN-a za eliminaciju diskriminacije žena.
VE	Vijeće Evrope.
Digitalni dokazi	Praksa prikupljanja, oduzimanja i istraživanja materijala pronađenih na digitalnim i elektronskim uređajima koji pohranjuju i snimaju podatke
DNŽ	Digitalno nasilje nad ženama.
<i>EIGE</i>	Evropski institut za rodnu ravnopravnost.
EPM	Evropska pravosudna mreža.
RZN	Rodno zasnovano nasilje.
Rodno slijepo	Termin koji se odnosi na pojam rodnih uloga i prava koja se dodjeljuju zbog roda, te stoga ne uspijeva obuhvatiti nedostatke koji proizlaze iz dodjele tih uloga.
<i>G-PEN</i>	Globalna mreža tužilaca za elektronski kriminal.
GREVIO	Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
Intersekcionalnost	Termin koji opisuje načine na koje se sistemi nejednakosti preklapaju i “presijecaju” pri stvaranju socijalnih identiteta i sistema ugnjetavanja i diskriminacije. ¹
MUT	Međunarodno udruženje tužilaca.

¹ K W Crenshaw, 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine Feminist Theory and Antiracist Politics' (1989) *University of Chicago Legal Forum*, Vol. 8, 139-167.

ISP	Davalac internetskih usluga (<i>Internet Service Provider</i>).
INTERPOL	Međunarodna organizacija kriminalističke policije.
Istanbulska konvencija	Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici.
UPP	Uzajamna pravna pomoć.
ISBP/DICBP	Intimne slike bez pristanka/distribucija intimnih slika bez pristanka.
RZNI	Rodno zasnovano nasilje na internetu.
OTPNŽ	Online i tehnološki potpomognuto nasilje nad ženama. ²
NŽDI	Nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu.
UNFPA	Populacioni fond Ujedinjenih nacija.
GSUN	Generalna skupština Ujedinjenih nacija.
UNHRC	Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih nacija.
NŽD	Nasilje nad ženama i djevojčicama.
NŽ	Nasilje nad ženama.
Pristup usmjeren na žrtvu ³	Pristup interakciji i komunikaciji sa žrtvama nasilja na ženama koji prioritet daje njihovim potrebama, pravima i blagostanju.

2 Za određena ponašanja, vidi tabelu 1.

3 Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011) (Istanbulska konvencija) primjenjuje pristup usmjeren na žrtvu.

Uvod

Pregled

Digitalna dimenzija nasilja nad ženama⁴ je nova granica s kojom se susreću žene u modernom društvu. Često se naziva digitalno nasilje nad ženama (DNŽ) ili nasilje nad ženama na internetu ili nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije (NŽIT). Ovi termini se koriste podjednako za označavanje nasilja nad ženama i djevojkama na internetu (NŽDI) ili nasilja nad ženama i djevojkama (NŽD) u digitalnom kontekstu. Iako je usko povezano s rodnim stereotipima i društvenom mizoginijom, koja je u osnovi dugotrajne rodne neravnopravnosti, nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije predstavlja veliki izazov za žene i ostvarivanje prava žena. NŽIT je također i značajna prepreka za poštovanje međunarodnog prava o ljudskim pravima, a posebno za sprečavanje rodno zasnovanog nasilja.

Posljednjih godina došlo je do određenih regionalnih pomaka po pitanju nasilja posredstvom tehnologije, pri čemu je ova pojava od "novonastale" prerasla u prijetnju koja je sada eksplicitno utvrđena, iako se i dalje slabo razumije i prepoznaje. Naprimjer, Evropski sud za ljudska prava je 2020. prepoznao pojam "kibernetičkog nasilja" u presudi *Buturuga protiv Rumunije*⁵ i zapazio vezu između nasilja u porodici i (onog što naziva) "kibernetičko nasilje" – koje se u ovom dokumentu naziva nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Ovo nije izoliran primjer izričitog prepoznavanja, s obzirom na to da je tijelo Vijeća Evrope za praćenje ljudskih prava – Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) – 20. 10. 2021. usvojilo Opću preporuku

4 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama na internetu" (20.10. 2021).

5 *Buturuga protiv Rumunije*, br. 56867/15, 11. 2. 2020.

br. 1⁶ o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama. Preporuka GREVIO-a iz 2021. godine prepoznaje digitalne oblike nasilja nad ženama, kao i da su takvi oblici nasilja nad ženama obuhvaćeni nadležnostima Istanbulske konvencije.⁷ Nakon ovog pomaka uslijedile su druge regionalne inicijative, uključujući Prijedlog Direktive Evropske unije o nasilju nad ženama i djevojčicama, koja izričito navodi “kibernetičko nasilje”, što obuhvata kibernetičko uhođenje, uznemiravanje putem interneta i dijeljenje intimnih slika bez pristanka.⁸

Ovi pomaci, iako u porastu na regionalnom nivou širom Evrope, ukazuju na to da se sve više posvećuje pažnja nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. To je važno za zaštitu prava žena. Međutim, nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije rijetko je predmet državnih zakonskih mjera. Kada se agencije za provođenje zakona i pravosudna tijela suoče s ovim vidom nasilja, konceptualni i praktični izazovi se nastavljaју.

Ovaj dokument daje pregled fenomena nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, što je izraz koji će se koristiti u cijelom tekstu. Prije nego što se pozabavi osnovnim zabludama i mitovima o digitalnom nasilju, u tekstu se objašnjavaju pojam, ključna terminologija i ponašanja koja predstavljaju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Kroz smjernice se zatim analiziraju neke nove prakse u istrazi i sudskom gonjenju osoba uključenih u ovaj vid nasilja, s naglaskom na najbolje prakse. Te najbolje prakse su kategorizirane i sažete u kategorijama sprečavanja, zaštite, sudskog gonjenja i koordiniranih politika u skladu s Istanbulskom konvencijom i GREVIO-vom Preporukom br. 1.

6 Vijeće Evrope, “Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama na internetu” (20.10. 2021).

7 Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011). U daljem tekstu: Istanbulska konvencija.

8 Evropska komisija, “Prijedlog Direktive Evropskog parlamenta i Vijeća o borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici” COM (2022) 105 final.

Šta je nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije?

Pregled nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Nasilje nad ženama (i djevojčicama) na internetu posredstvom tehnologije (NŽIT) je izraz kojim se opisuje širok spektar nasilja i nasilnih ponašanja koja se vrše nad ženama i djevojčicama u digitalnim prostorima i/ili korištenjem digitalnih tehnologija. To uključuje informacijsko-komunikacijske tehnologije, kao i uređaje s pristupom internetu. Nije ograničeno na društvene mreže, pametne telefone ni računare. Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije ponekad se naziva nasilje nad ženama i djevojčicama na internetu (NŽDI)⁹ i nasilje nad ženama i djevojčicama (NŽD) u digitalnim kontekstima.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije često je proces viktimizacije koji nadilazi fizičke granice i pojačava se digitalnim oblicima i elektronskim sredstvima. Ovaj vid nasilja može biti zlostavljanje počinjeno izvan interneta ili može biti okidač za nasilje izvan interneta. To je specifičan problem unutar produžetka nasilja nad ženama¹⁰ i nesrazmjerno pogađa i cilja žene zbog sljedećeg:

9 UNGA, *Report of the Secretary General on the Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls* (18 August 2022) UN Doc. A/7/302; UN Women, 'EVAWG Infographic and Recommendations' (2022).

10 Vidi više o produžetku nasilja nad ženama pod naslovom „Produžetak nasilja i višedimenzionalna diskriminacija“

” Digitalna dimenzija nasilja nad ženama obuhvata širok spektar radnji na mreži ili posredstvom tehnologije koje predstavljaju produžetak nasilja koje žene i djevojčice doživljavaju iz razloga povezanih sa spolom, uključujući i porodični ambijent, pošto se radi o legitimnom i podjednako štetnom pojavnom obliku rodno zasnovanog nasilja koje žene i djevojčice doživljavaju izvan interneta.

Opća preporuka br. 1 GREVIO-a, stav 23.

Djela nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije obuhvataju različite vrste ponašanja, svako štetno na drugačiji način. Tradicionalno su slabo prepoznate štetne posljedice proistekle direktno iz nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije i one koje su specifične za čin digitalnog nasilja.

Ključni termini i ponašanja

Za utvrđivanje i opis različitih ponašanja koja mogu predstavljati oblike nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije koristi se nekoliko termina.

Iako se često koriste podjednako kako bi označili jednu te istu stvar, važno je razlikovati različite vrste ponašanja i koristiti ispravne izraze za utvrđivanje štete koju nanose.

” GREVIO smatra da je termin ‘nasilje nad ženama u svojoj digitalnoj dimenziji’ ili ‘digitalna dimenzija nasilja nad ženama’ dovoljno sveobuhvatan i da pokriva i čino ve nasilja na internetu i one počinjene posredstvom tehnologije, uključujući tehnologiju koja će tek biti razvijena. On također omogućava prepoznavanje da svi činovi nasilja nad ženama u digitalnoj sferi nisu iste težine te da svi ne prelaze prag neophodan za sudsko gonjenje u određenim državama. S obzirom na tehnologije koje evoluiraju i s obzirom na prilike za štetno ponašanje, termin ‘nasilje nad ženama u svojoj digitalnoj dimenziji’ ostavlja prostor za uključivanje vidova ponašanja ili radnji koji će se naknadno pojaviti. Usvajanje ovakve inkluzivne terminologije omogućit će da se ovom općom preporukom obuhvate svi vidovi nasilja nad ženama počinjeni posredstvom digitalnih sredstava.”

Opća preporuka br. 1 GREVIO-a, stav 29.

Termini u tabeli 1 (ispod) određuju ponašanja¹¹ koja potpadaju pod široku kategoriju nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Tabela 1: Ponašanja u okviru nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Termin	Ponašanje
Kibernetičko uznemiravanje	Obrazac ponašanja koji se oslanja na elektronsku komunikaciju s ciljem stalnog uznemiravanja, napadanja, vrijeđanja, zastrašivanja ili zlostavljanja žrtve putem digitalnih sredstava.
Slanje neželjene golotinje	Ponašanje koje se manifestira kao slanje neželjenih seksualnih slika putem aplikacija, poruka i tehnologija za povezivanje kao što su <i>Airdrop</i> i <i>Bluetooth</i> .
Uhođenje putem interneta	Obrazac ponašanja koji koristi tehnologiju i povezane uređaje za kreiranje i omogućavanje atmosfere straha oko mete. Obično obuhvata niz pojedinačnih incidenata kroz duži vremenski period.
Uvjerljiva krivotvorena pornografija (<i>deepfakes</i>)	Korištenje vještačke inteligencije za stvaranje slika i sadržaja za koje se smatra da su suština seksualnog uznemiravanja putem slika (SUS), iako je radnja s uvjerljivim krivotvorenim sadržajem (dipfejkovi) namjerna upotreba ili stvaranje slika za kreiranje ekstremne pornografije korištenjem slika bez pristanka.
Grupno uznemiravanje (<i>dogpiling</i>)	Koordinirani, unaprijed dogovoreni napadi s postupcima koji uzrokuju uznemiravanje, na više platformi na internetu. Obično uključuju više aktera koji istovremeno ciljaju istu osobu.
Virenje u dekolte (<i>downblousing</i>)	Korištenje pametnog telefona ili uređaja s kamerom s pristupom internetu za snimanje eksplicitnih fotografija intimnih područja (dojke/grudi) ispod odjeće bez pristanka radi postizanja seksualnog zadovoljenja počinitelja.
Doksing (<i>doxing</i>)	Objavlivanje privatnih informacija o pojedincu bez pristanka i s namjerom razotkrivanja žrtve na internetu. ¹² Doksing omogućava fizičko lociranje žrtve – često obuhvata objavljivanje e-pošte ili broja telefona te adrese.
Zloupotreba intimnih slika / seksualno zlostavljanje zasnovano na slikama (ZIS/SZZS)	Ponašanje koje podrazumijeva snimanje, dijeljenje, stvaranje ili prijetnju širenjem intimnih slika/videozapisa bez pristanka/slika ili snimaka bez pristanka koje je kreirala ili kojima je manipulirala vještačka inteligencija.
Imitiranje/lažno predstavljanje (<i>catfishing</i>)	Oblik krađe digitalnog identiteta, gdje se na društvenim mrežama kreiraju izmišljeni i lažni nalozi u zlonamjerne svrhe, radi prevare i obmane. Često se koristi za narušavanje ugleda i remećenje mreža žrtava.

¹¹ Spisak nije konačan. Na spisku u tabeli 1 navode se neki od najučestalijih oblika nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Napomena: tehnološki razvoj redovno omogućava nove oblike ponašanja u ovom vidu nasilja, npr. uvjerljiv krivotvoreni sadržaj (dipfejkovi) koji kreira vještačka inteligencija.

¹² EIGE, 'Cyber Violence against Women and Girls: Key Terms and Concepts' (2022) 7

Mizogini ¹³ govor mržnje	Govor koji je pun mržnje prema ženama, a motiviran je duboko ukorijenjenom društvenom mizoginijom, obično se manifestira kao opće neprijateljstvo na internetu.
Uznemiravanje na više platformi	Uznemiravanje na više platformi radi ponavljanja lanaca uznemiravanja, kao što je sklapanje prijateljstava, slanje poruka, javno ponižavanje drugih.
Rodno zasnovan govor mržnje na internetu	Govor objavljen ili podijeljen putem digitalnih sredstava koji je pun mržnje prema ženama zbog njihovog roda ili zbog njihovog roda i kombinacije drugih faktora ili govor koji širi, podstiče, opravdava i promovira mržnju zasnovanu na rodu. ¹⁴
Seksualna iznuda	Oblik ucjene u kojem neko prijeti da će podijeliti intimne slike osobe ako se ne ispune njegovi zahtjevi – “digitalne zamke”. Obično kao odgovor na prekid veze i oblik odmazde.
Prozivanje (<i>slut shaming</i>)	Stigmatiziranje žena na osnovu izgleda i donošenje zaključaka o njihovom seksualnom ponašanju. Za predmet može imati ženu ili djevojčicu bilo kojeg uzrasta, ali obično je usmjereno na adolescente.
Seksualno zlostavljanje putem poruka (SZP)	Pisanje, objavljivanje i slanje prijetnji ili uvredljivih poruka kao što su prijetnje divljačkim silovanjem ili druge prijetnje poruke sa seksualiziranim elementom. U veoma bliskoj vezi je sa SZZS-om, ali bez elementa slike.
Trolovanje i potpirivanje	Radnje preuzimanja chata, foruma ili prostora na internetu s namjerom izazivanja i stvaranja straha, poniženja, uzrujanosti i zlostavljanja. Također uključuje prijetnje (verbalne, tekstualne i putem slika). Trolovanje na osnovu roda je rodni oblik trolovanja čiji je cilj slanje provokativne i uvredljive e-pošte, poruka i prijetnji smrću.
Virenje pod suknju (<i>upskirting</i>)	Upotreba kamere, pametnog telefona, uređaja s kamerom s pristupom internetu za snimanje eksplicitnih fotografija intimnih područja (genitalije/zadnjica) ispod odjeće bez pristanka radi postizanja seksualnog zadovoljenja. Često se događa na javnom mjestu kao što je prijevoz ili putem skrivenih kamera u javnim toaletima.
Virtuelno silovanje (seksualno nasilje putem interneta)	U virtuelnim prostorima i okruženjima kao što su online igre/metaverzum, neželjeni, eksplicitni seksualni čin bez pristanka ili ponašanje koje je jedan lik počinio ili odglumio prema drugim.
Voajerizam (digitalni voajerizam)	Praksa ili navika postizanja seksualnog zadovoljenja tajnim posmatranjem ili gledanjem seksualnih objekata i činova u online i digitalnim prostorima i putem digitalnih sredstava. Često se koristi kao krovni termin za zloupotrebu intimnih slika bez pristanka.

Element nasilja uvijek postoji, čak i ako to nasilje nije eksplicitno, kao u primjeru neprijateljstva na internetu. Međutim, iako je nasilje suštinska komponenta nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, seksualizirano nasilje nije uvijek prisutno i nije nužan element.

¹³ K Barker & O Jurasz, *Online misogyny as a hate crime: a challenge for legal regulation* (Routledge, 2019), xiv.

¹⁴ EIGE, 'Cyber Violence against Women and Girls: Key Terms and Concepts' (2022) 6.

Polje 1: Primjeri nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije iz država članica Vijeća Evrope

Država	Primjer
Danska	1000 osoba optuženo za "osvetničku pornografiju" na Facebooku.
Ujedinjeno Kraljevstvo	Četiri muškarca u zatvoru u prvoj godini nakon uvođenja krivičnog djela virenja pod suknu.
Zapadni Balkan	Napadi na internetu s jasno prikazanim govorom mržnje. Napadi na internetu nakon nasilja u porodici. Napadi na internetu koji vode do fizičkog nasilja. Napadi na internetu koji uključuju ili vode do kršenja privatnosti. Napadi na internetu na grupe žena izložene oku javnosti, posebno na novinarke i političarke. Napadi na internetu na već ugrožene grupe, posebno manjine, migrante i druge.
Njemačka	Rodno motivirani govor mržnje na internetu protiv žena u politici.

Rodna priroda nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Digitalna dimenzija nasilja nad ženama je jednako štetna po žene i djevojčice kao i fizičko nasilje.¹⁵

- ▶ To je oblik nasilja usmjeren protiv žene koji je potčinjava.
- ▶ Radi se o rodnom obliku nasilja.
- ▶ Pogađa žene značajnije i s većim učinkom nego druge grupe, posebno muškarce.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije ima poseban, izuzetno štetan utjecaj na žene zbog povezanosti s tradicionalnim, prošlim i društvenim stavovima i predrasudama/stereotipima.

- ▶ Proizlazi iz društvene nejednakosti i rodne neravnoteže.
- ▶ Učvršćuje status žena kao građana drugog reda u društvu.

¹⁵ United Nations Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective*, UN Publication, 18. 6. 2018) A/HRC/38/47.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije može izazvati ugroženost koja se pogoršava u internetskim kontekstima kao posljedica širih rodno uvjetovanih rizika povezanih s postojanjem žene u društvu.

- ▶ Kao oblik ponašanja, nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije vjerovatno će se javiti tamo gdje već postoji rodna diskriminacija¹⁶ i/ili su nejednakosti očigledne. Do njega može doći u okruženjima kao što su:
 - i. okruženja za igranje igara na internetu;
 - ii. radna okruženja u kojima dominiraju muškarci i
 - iii. industrije/zanimanja koja se smatraju tradicionalno muškim.
- ▶ Velika je vjerovatnoća da će žene doživjeti jače i trajno nasilje na internetu posredstvom tehnologije.
- ▶ Daleko je vjerovatnije da će žene nastradati zbog nasilja posredstvom tehnologije, a posljedice po fizičku sigurnost žena su duplo veće nego kod muškaraca.¹⁷
- ▶ Na nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije primjenjuje se zakon o ljudskim pravima. To je izričito potvrdilo Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih nacija:
- ▶ žene imaju pravo na život bez ijednog oblika rodno zasnovanog nasilja;
- ▶ žene imaju pravo na život bez ijednog oblika rodno zasnovanog nasilja i na uživanje prava na slobodu izražavanja i pristup informacijama;
- ▶ žene imaju pravo na život bez ijednog oblika rodno zasnovanog nasilja i na uživanje prava na privatnost i zaštitu podataka.

Produžetak nasilja i višedimenzionalna diskriminacija

Nasilje posredstvom tehnologije je produžetak nasilja koje doživljavaju žene i djevojčice. Kelly je 1987. skovao pojam produžetka nasilja¹⁸ u vezi sa seksualnim nasiljem. Kroz ovu konceptualizaciju, nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije sada ima svoje mjesto u tom produžetku kao dio normalizacije nasilja s kojim žene žive.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije ne poima se kao izoliran incident, niti je nasilje koje djeluje u vakuumu. Uži i širi društveni problemi također pridonose učestalosti viktimizacije žena u internetskim kontekstima, često na osnovu rodne pristrasnosti i stereotipa, ali s dodatnim naglaskom na mišljenja da

¹⁶ Australian Government, 'Gendered violence' *eSafety Commissioner* (1. 12. 2023).

¹⁷ Australian Government, 'Why women?' *eSafety Commissioner* (12. 12. 2023).

¹⁸ L. Kelly, 'The Continuum of Sexual Violence' in J. Hanmer and M. Maynard (eds) *Women, Violence and Social Control* (Palgrave MacMillan, London) 1987.

žene nisu dobrodošle i da im nije mjesto u internetskim prostorima. Izražavanje stavova protiv žena i vrijeđanje žena šire se na internetu i doprinose njihovom ušutkivanju na internetu. Snažno je povezano sa rodnom neravnopravnošću u tehnološkoj industriji¹⁹ i obuhvata i znatno slabiju zastupljenost žena u cijelom tehnološkom sektoru. Ta slabija zastupljenost dovodi do dodatnih problema oko algoritamskog razvoja i pristrasnosti koje su osmislili muškarci koji drže većinu pozicija u toj oblasti.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije je dio stalnog, uvijek prisutnog i kontinuiranog spektra nasilja koje žene doživljavaju i s kojim svakodnevno žive. Produžetak nasilja nad ženama sada obuhvata internetske kontekste i više nije ograničeno na slučajeve nasilja van mreže.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, isto kao i nasilje nad ženama, često je povezano s drugim vrstama predrasuda, uključujući seksizam, transfobiju, homofobiju, rasizam i ksenofobiju. Zaštita i podrška na osnovu Istanbulske konvencije obuhvata brojne osnove diskriminacije koji se mogu udružiti te tako utjecati na žene izuzetno negativno kroz višedimenzionalnu diskriminaciju.

Tabela 2: Višedimenzionalne karakteristike²⁰

Osnove za diskriminaciju prema Istanbulske konvenciji²¹		
Spol	Nacionalno ili društveno porijeklo	Spolne karakteristike
Rod	Pripadnost nacionalnoj manjini	Dob
Rasa	Imovina	Zdravstveno stanje
Boja kože	Rođenje	Invaliditet
Jezik	Seksualna orijentacija	Bračni status
Religija	Rodni identitet i seksualno izražavanje	Status migranta ili izbjeglice
Političko ili drugo mišljenje		Neki drugi status

Kada je prisutna jedna ili više ovih karakteristika, i kada se koriste u kombinaciji s nasiljem, utjecaj na žrtve je mnogo veći. Višedimenzionalna diskriminacija pogoršava nasilje i štetu koju uzrokuje nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

19 A van Wilk, 'Cyberviolence and hate speech online against women' *European Parliament* (septembar 2018), 22.

20 International Commission of Jurists, 'ICJ publishes guidance for laws to prevent and address online gender-based violence against women' (19. 5. 2023).

21 Istanbulska konvencija, član 4, st. 3.

Savladvanje zabluda, stereotipa i mitova o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Postoje brojne zablude i mitovi o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Te pogrešne percepcije i mitovi potkopavaju ozbiljnost pojave ovih oblika nasilja nad ženama i često uključuju pogrešno razumijevanje radnji i ponašanja koji predstavljaju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Zablude o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije zasnivaju se na rodnim stereotipima koji su posebno negativni i štetni za žene i djevojčice. Mitovi, zablude i pretpostavke koje su u osnovi rodnih stereotipa umanjuju ozbiljnost oblika digitalnog nasilja. Odricanje nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije kao nečeg što se *samo* ili *isključivo* događa na internetu nosi rizik potcjenjivanja ozbiljnog nasilja, značajnih rizika od povređivanja i ponovnog traumatiziranja onih koji prijavljuju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Ovaj oblik nasilja nad ženama potječe od rodne nejednakosti. Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, baš kao i drugi oblici nasilja nad ženama, proizlazi iz nejednakosti žena i djevojčica u svijetu izvan interneta.²²

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije pogoršava i povećava nejednakost koju žene trpe zato što su žene. Odbacivanje nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije ili minimiziranje iskustava žrtava predstavlja značajnu prepreku pristupu pravdi, a žrtve i posmatračice izlaže sekundarnoj traumatizaciji.

Tabela 3 (u daljem tekstu) prikazuje neke od najraširenijih mitova i zabluda o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

²² Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama" (20. 10. 2021), str. 24.

Tabela 3: Činjenice/stvarnost o nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Mit	Činjenica
Ne čini se nikakva šteta putem nasilja posredstvom tehnologije, to je samo šala.	Žrtve NŽIT-a doživljavaju brojne ozbiljne štetne posljedice, uključujući psihološke, socijalne, participatorne i finansijske. ²³ Za žrtve, svjedoke i slučajne prolaznike NŽIT nije "prijateljsko zadirkivanje" niti im je "zabavno".
Isključivanjem uređaja (pametni telefon, računar, tablet) nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije će prestati.	To neće zaustaviti NŽIT; u najboljem slučaju, ono može pružiti neko privremeno olakšanje, ali nasilje, zlostavljanje i šteta će se nastaviti, bez obzira na to da li je uređaj uključen ili ne.
NŽIT nije tako ozbiljno kao nasilje nad ženama.	Žene imaju pravo da budu sigurne i da ne budu izložene bilo kakvom obliku nasilja. ²⁴ Svi oblici nasilja nad ženama su ozbiljno pitanje, s ozbiljnim posljedicama i štetnim utjecajem po žene.
NŽIT ne ostavlja posljedice izvan interneta.	Za žrtve NŽIT-a izvan interneta postoje veoma stvarne posljedice, ²⁵ u koje spadaju primoranost na povećanje lične sigurnosti, promjena prebivališta i/ili radnog mjesta, napuštanje društvenih platformi i nevidljivost na internetu. Sve to se produbljuje posljedičnim smanjenim učešćem žena u društvenim diskusijama. Drugi primjeri su fizička i psihološka trauma, anksioznost, duboka i dugotrajna uznemirenost. ²⁶ U ekstremnim situacijama nasilja na internetu, koje se svodi na prijetnje fizičkim povredama, može doći do silovanja i ubistva.

23 UN Women, 'FAQs: Types of Violence against women and girls'; D Child, J-O Hanna, A Hildreth and J I Grant, 'Toolkit for Digital Safety Design Interventions and Innovations: Typology of Online Harms' *WEF Insight Report* (August 2023); K Barker & O Jurasz, 'Text-based (sexual) abuse and online violence against women: towards law reform?' in J Bailey, A Flynn & N Henry, *Technology-Facilitated Violence and Abuse – International Perspectives and Experiences*, Emerald 247-267.

24 European Commission, 'Let's put an end to Violence Against Women Factsheet' (novembar 2021).

25 Economist Intelligence Unit, 'Measuring the prevalence of online violence against women' *The Economist* (2021).

26 UN Women, 'FAQs: Types of Violence against women and girls'; D Child, J-O Hanna, A Hildreth and J I Grant, 'Toolkit for Digital Safety Design Interventions and Innovations: Typology of Online Harms' *WEF Insight Report* (August 2023); K Barker & O Jurasz, 'Text-based (sexual) abuse and online violence against women: towards law reform?' in J Bailey, A Flynn & N Henry, *Technology-Facilitated Violence and Abuse – International Perspectives and Experiences*, Emerald 247- 247-267.

<p>NŽIT je problem društvenih mreža i internetske platforme su odgovorne za njegovo rješavanje.</p>	<p>NŽIT nadilazi platforme društvenih mreža i može se vršiti putem direktnih poruka, servisa za razmjenu poruka, kao što je WhatsApp, ali i slanjem poruka na Facebooku, X-u i drugim platformama.</p> <p>NŽIT je moguć i putem e-pošte, kanala za emitiranje, platformi za dijeljenje videozapisa, okruženja za igranje igara, tekstualnih poruka i drugih internetskih kanala, tako da to nije samo problem društvenih mreža.</p> <p>NŽIT nadilazi isključivo društvene mreže i digitalne tehnologije. Ono uključuje npr. GPS lokatore, AirTag uređaje, špijunske kamere, pametne kućne uređaje, povezane zvučnike, kao i navigacijske sisteme u automobilu i špijunski softver/softver za uhođenje.</p>
<p>Ne poznajem nikoga ko je pogođen nasiljem nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, tako da to nije ozbiljan problem.</p>	<p>Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije je sveprisutno i pogađa veliki postotak žena u cijelom društvu.</p> <p>NŽIT je ozbiljan problem za koji se zna da se nedovoljno prijavljuje.²⁷</p> <p>85% žena u 51 zemlji izjavilo je da je svjedočilo nekom obliku NŽIT-a.²⁸</p> <p>Minimalno 65% žena u 51 zemlji izjavilo je da poznaje druge žene koje su bile meta ovakvog nasilja. 38% tih žena i same su doživjele takvo nasilje.</p> <p>38% žena izjavilo je da se zbog iskustva nasilja posredstvom tehnologije ne osjeća sigurno u fizičkom smislu.²⁹</p>
<p>NŽIT je oblik virtuelnog zlostavljanja i trebaju ga rješavati škole.</p>	<p>Virtuelno zlostavljanje je jedan oblik NŽIT-a i nije posebno ograničen na žene i djevojčice školskog uzrasta.</p>
<p>NŽIT je nasilje u porodici.</p>	<p>NŽIT je oblik rodno zasnovanog nasilja i kršenje ljudskih prava.</p> <p>NŽIT može doprinijeti nasilju u porodici i pogoršati postojeće oblike nasilja nad ženama, ali je poseban oblik nasilja nad ženama.³⁰</p> <p>NŽIT također može doprinijeti oblicima nasilja u porodici, posebno putem prisile i kontrole, pri čemu se koriste tehnologije povezane na internet kao što su GPS lokatori. U nekim situacijama NŽIT je "produžetak" fizičkog i/ili seksualnog nasilja koje su doživjele žene.³¹</p>

27 Economist Intelligence Unit, 'Measuring the prevalence of online violence against women' *The Economist* (2021).

28 Economist Intelligence Unit, 'Measuring the prevalence of online violence against women' *The Economist* (2021).

29 Council of Europe, 'Cyberviolence against women'; Amnesty International, 'Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women' (20. 11. 2017).

30 UN Women, 'FAQs: Types of Violence against women and girls'.

31 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama" (20. 10. 2021), str. 25.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije uvijek je motivirano seksualnim nasiljem.	NŽIT vuče korijene iz nejednakosti spolova. Proizlazi iz nejednakosti s kojima se žene i djevojčice suočavaju u svijetu izvan interneta. ³² Može obuhvatati seksualne aspekte, naprimjer seksualno uznemiravanje, ali nije uvijek motivirano seksualnim nasiljem. Glavni uzrok nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije je isti kao i kod nasilja nad ženama i proizlazi iz seksizma. ³³
Žene nikad ne mogu biti počinioci.	Iako su žene često glavna meta nasilja na internetu posredstvom tehnologije, ³⁴ žene mogu, i to i čine, učestvovati u nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije ili ga pokrenuti.
Nasilje nad ženama na internetu nije motivirano rodom.	Nasilje nad ženama na internetu vuče korijene iz rodne neravnopravnosti. Proizlazi iz neravnopravnosti s kojima se žene i djevojčice suočavaju u svijetu izvan interneta. ³⁵
Nema potrebe da policija istražuje prijave NŽIT-a.	Tamo gdje se nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije prijavljuje policijskim tijelima, postoje stvarne štete i ponašanje koje može za sobom povući krivičnu odgovornost. To zahtijeva istragu organa i agencija koje posjeduju potreban autoritet i stručnost.
Počinioci moraju imati tehnološke vještine.	Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije može počiniti bilo ko. Širenje tehnologije i uređaja povezanih na internet omogućava veoma lako, brzo i jeftino počinjenje nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije bez posebne stručnosti i tehničkih vještina.
Kada počinitelj obriše sliku, poruku ili objavu, problem više ne postoji.	Brisanje objave ili poruke ne znači brisanje nasilja ili zlostavljanja. Sadržaj može i dalje postojati na internetu jer je mogao biti podijeljen na drugim platformama ili ga je neko drugi podijelio ili prosljedio drugima. Brisanje jedne objave ne zaustavlja nasilje.
Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije je uvijek greška žrtve – žene bi morale biti pažljivije.	Digitalna dimenzija nasilja je kršenje ljudskih prava žena, bez obzira na ponašanje žrtve. Pretpostavka ili tvrdnja da su žene krive vodi ka autocenzuri žena i povlačenju iz učešća u digitalnom svijetu.

32 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama na internetu" (20. 10. 2021).

33 Council of Europe, 'Cyberviolence against women'.

34 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama na internetu" (20. 10. 2021) str. 8; N. Henry, A. Flynn, and A. Powell, 'Technology-Facilitated Domestic and Sexual Violence: A Review.' *Violence Against Women*, (2020), 26(15-16), 1828-1854.

35 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama" (20. 10. 2021), str. 24.

<p>Ne postoji zakon protiv nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, što implicira da je to pitanje o kojem ne treba brinuti.</p>	<p>NŽIT je oblik nasilja nad ženama. Žene imaju pravo da budu sigurne i da ne budu izložene nasilju.³⁶</p> <p>NŽIT može biti obuhvaćen nizom krivičnih djela. Iako još uvijek ne postoji poseban zakon na regionalnom ili međunarodnom nivou koji bi uređivao isključivo područje nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, dužnost da se iskorijeni rodno zasnovano nasilje u svim njegovim oblicima je obavezujuća.</p> <p>Napredak, kao što su Preporuka br. 1 GREVIO-a³⁷ i nacrt Direktive o nasilju nad ženama,³⁸ ukazuju na promjenu koja se dešava na regionalnom nivou. Države članice Vijeća Evrope rade na posebnim pravnim mjerama koje obuhvataju posebne oblike nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Naprimjer, uvedene su odredbe koje kriminaliziraju uznemiravanje putem interneta,³⁹ distribuciju ili kreiranje intimnih slika bez pristanka,⁴⁰ a neke zemlje planiraju zakone protiv digitalnog nasilja.⁴¹</p>
<p>NŽIT se događa samo na poslu ili kod kuće.</p>	<p>Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije se može desiti bilo gdje i bilo kada.</p> <p>NŽIT se oslanja na povezanost, što znači da se nasilje i njegove posljedice mogu osjećati bilo gdje: kod kuće, na poslu, na odmoru, za večerom, u restoranu ili na fudbalskoj utakmici. Počinioci se nalaze svugdje, a to povećava strah i zastrašivanje u slučajevima nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.</p>

36 European Commission, 'Let's put an end to Violence Against Women Factsheet' (novembar 2021).

37 Vijeće Evrope, "Opća preporuka br. 1 GREVIO-a o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama na internetu" (20. 10. 2021).

38 Evropska komisija, "Prijedlog Direktive Evropskog parlamenta i Vijeća o borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici" COM (2022) 105 final.

39 Niombo Lomba, Cecilia Navarra and Meenakshi Fernandes, 'Combatting gender-based violence: cyberviolence. European added value assessment' EPRS STU(2021) 662261 (mart 2021), 9.

40 Ministry of Justice, 'Government cracks down on 'deepfakes' creation' (16. 4. 2024) <https://www.gov.uk/government/news/government-cracks-down-on-deepfakes-creation>.

41 Bundesministerium der Justiz, 'Key points for a law against digital violence' (14. 6. 2023). https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Digitale_Gewalt.html?nn=148850.

Savladvanje, rješavanje i borba protiv nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Vodeći principi

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije je element u okviru produžetka nasilja nad ženama. On nesrazmjerno pogađa žene i cilja na njih jer su žene. Ovi vodeći principi za istragu i sudsko gonjenje žena naglašavaju ozbiljnu i traumatičnu prirodu nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije u svim njegovim oblicima. Provođenje i praćenje vodećih principa omogućit će da se žrtve saslušaju, da budu shvaćene ozbiljno, da se prema njima odnosi dostojanstveno i s poštovanjem i da dobiju podršku u borbi za pristup pravdi.

- i. NŽIT je oblik diskriminacije i kršenje ljudskih prava žena.
- ii. Ista ljudska prava koja se štite izvan interneta moraju se zaštititi i na internetu.
- iii. Tamo gdje postoji nasilje nad ženama i nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije posebno se mora uzeti u obzir nejednaka dinamika moći koja negativno utječe na žene.
- iv. Faktori koji se preklapaju, a koji pogoršavaju diskriminaciju žena moraju se uzeti u obzir. Višedimenzionalna diskriminacija, bilo da je stvarna ili pretpostavljena, proizlazi iz brojnih karakteristika koje su često u kombinaciji te tako podstiču predrasude.
- v. Žrtve imaju pravo na pristup pravdi. Prepreke pristupu pravdi moraju se ukloniti ili ublažiti ako ih nije moguće ukloniti.
- vi. Zakoni koji obuhvataju oblike nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije moraju primjenjivati rodnu perspektivu na sve

oblike nasilja nad ženama. Time bi trebalo prevladati rodnu neutralnost pravnih propisa i definirati nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije kao radnje koje narušavaju fizički, seksualni i/ili psihološki identitet žena.

Rodna osjetljivost

Od suštinske je važnosti da se žrtve, svjedoci i treće strane koje prijavljuju, doživljavaju ili posmatraju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije tretiraju dostojanstveno i bez diskriminacije.

Rodna osjetljivost se fokusira na prilagođavanje jezika i ponašanja da bi se izbjeglo učvršćivanje štetnih stereotipa.

Usvajanje rodno osjetljivog pristupa osigurava da se svaka osoba tretira s poštovanjem, bez obzira na to ravna li se prema binarnom rodnom sistemu.

- i. Koristite jezik koji odražava ideju da je svaka pojedina osoba jednako vrijedna.
- ii. Koristite rodno osjetljiv jezik umjesto rodno neutralne terminologije.⁴²
- iii. Usvojite inkluzivni pristup prema ženama.
- iv. Izbjegavajte snishodljive fraze, ideje i sugestije prema ženama i o njima.
- v. Izbjegavajte opise i prikaze žena koji se odnose isključivo na muškarce, npr. "on", "muškarci" itd.
- vi. Izbjegavajte stereotipizaciju.

Komuniciranje i interakcija sa žrtvama

Žene se suočavaju s rodnim preprekama u pristupu pravdi i na njih nesrazmjerno utječu pravosudni sistemi, gdje postoji prekomjerna zastupljenost muškaraca na radnim mjestima u pravosuđu, i/ili kada je pravosudni sistem rodno slijep, tj. sistem koji ne prepoznaje uloge, a samim tim ni mane koje se pripisuju ženama jer su žene.

⁴² EIGE, 'Gender-sensitive' communication (2024).

Polje 2: Pristup pravdi. Prepreke s kojima se suočavaju žene⁴³

VRSTE PREPREKA ZA PRISTUP PRAVDI ZA ŽENE

1. Pravni/institucionalni nivo

Diskriminatorni ili neosjetljivi pravni okviri (uključujući: zakonske odredbe koje su izrazito diskriminatorne; rodno slijepa odredbe koje ne uzimaju u obzir društvenu poziciju žena; nedostatke u zakonodavstvu u odnosu na pitanja koja nesrazmjerno utječu na žene)

Problematično tumačenje i provođenje zakona

Neefikasna ili problematična zakonska procedura (nedostatak rodno osjetljivih procedura u pravnom sistemu)

Loši mehanizmi odgovornosti (ova kategorija može uključivati korupciju)

Slaba zastupljenost žena među pravnim stručnjacima

Rodna stereotipizacija i pristrasnost pravosudnih aktera

2. Socioekonomski i kulturološki nivo

Nepoznavanje zakonskih prava i zakonskih procedura ili načina za pristup pravnoj pomoći (koje proizlazi iz rodnih nejednakosti u nivoima obrazovanja, pristupu informacijama itd.)

Nedostatak finansijskih sredstava (uključujući sredstva za plaćanje pravnog zastupnika, pravnih troškova, sudskih poreza, prijevoza do suda, dječije zaštite itd.)

Nejednaka raspodjela zadataka u porodici

Rodni stereotipi i kulturološki stavovi

Također je važno istaći da u nekim zemljama postoji nesrazmjerna rodna ravnoteža u pravosuđu, odnosno mali je broj žena na funkciji u policijskim snagama. To je poseban izazov u kojem žene često imaju administrativnu ulogu, a ne vodeću ulogu u istrazi nasilja koje pogađa žene. Ta razlika često podrazumijeva nedostatak rodne raznolikosti, rodnu pristrasnost i stereotipizaciju.

Kada se prijavi nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije i kada se provodi istraga, izuzetno je važno da se primijeni pristup usmjeren na žrtvu. Žrtve često navode da su zatečene nasiljem na internetu posredstvom tehnologije i da se plaše daljih napada ili osвете ako prijave takvo nasilje. Neki oblici nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije posebno su specifični i ciljaju u samo središte zajednice i interpersonalne društvene grupe žrtve, naprimjer seksualnom iznudom ili prijetnjom distribucijom uvjerljivo krivotvorenih intimnih slika bez pristanka.

⁴³ Council of Europe, *Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice* (septembar 2017) 12.

Kada žrtva zna da prijavljeno nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije istražuju iskusna i sposobna tijela za provođenje zakona, može početi oporavak od traume uzrokovane takvim nasiljem.

Pravosudni i sistem za provođenje zakona su oni koji trebaju izvesti počiniocima i loše aktere pred lice pravde. Interakcija i odnosi između žrtava i pojedinaca iz policije kao takvi su ključni. Policajci i istražitelji mogu pomoći u normalizaciji prijavljivanja nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije i osigurati određenu podršku žrtvama.

U radu sa žrtvama bitne su stavke navedene u tekstu koji slijedi.

i. **Biti strpljiv.**

- Neke žrtve opušteno govore o svom iskustvu i onome što im se desilo.
- Drugima je neugodno, stide se i nerado objašnjavaju šta im se desilo, te im je teško da ponovo proživljavaju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

ii. **Izbjegavajte osudu i pokazujte empatiju.⁴⁴**

- Koristite rodno osjetljiv jezik i izbjegavajte osuđivanje o onome što se dogodilo osobi s kojom razgovarate.
- Održavajte kontakt i kanale za komunikaciju otvorenim. Dobro razmislite o informacijama koje možete podijeliti sa žrtvom. Često se žrtvi može pomoći tako što se popune odgovarajući formulari ili naprave koraci da se osiguraju dokazi.

iii. **Imajte na umu dinamiku nasilja posredstvom tehnologije, te pogotovo dinamiku moći.**

- Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije nesrazmjerno pogađa žene, a neke od njih su ugrožene, dok su neke finansijski ili socijalno zavisne od drugih, posebno od muškaraca.
- Kod prijavljivanja ovog oblika nasilja društvena stigma je također relevantan faktor; važno je da imate na umu svoje radno mjesto, posebno kao pripadnik policije.
- Također je dobro da imate na umu svoj spol u odnosu na žrtvu i tradicionalnu dinamiku moći koja postoji u situaciji kada su žrtve žene, a pripadnici policije muškarci.

⁴⁴ ADL, *Investigating Digital Abuse: Mitigating Harm Online and on The Ground – A Toolkit for Law Enforcement*, (6. 2. 2024) 15.

- Koristite odgovarajući jezik i prilagodite pitanja na osnovu dobi (prema potrebi), posebno ako su u pitanju djevojčice, adolescenti, žrtve s dodatnim karakteristikama, posebno ranjive žene i djevojčice.
- U provođenju istrage imajte na umu težnju da se sumnja na to da žrtve lažu. Mnoge žrtve mijenjaju, pa čak i povlače svoju izjavu; to je dio dinamike koja postoji u svim oblicima nasilja nad ženama. Policijske se istrage moraju nastaviti te prikupiti sve dostupne dokaze u skladu sa smjernicama za najbolju praksu.
- Kada god je moguće, istrage moraju uključivati svjedočenje žrtve, ali ne smiju se oslanjati samo na žrtvino svjedočenje kao jedini dokaz.

iv. Objasnite koje informacije će biti potrebne i šta to znači za žrtvu.

- Pažljivo i jednostavno objasnite da će možda biti potreban pristup pametnim telefonima, e-pošti, nalogima na društvenim mrežama i drugim digitalnim uređajima i platformama.
- Objasnite i razloge zbog kojih je taj pristup potreban, ali naglasite da je to u svrhu prikupljanja dokaza, a ne radi osude žrtve.
- Ključno je informirati žrtvu dok s poštovanjem gradite povjerljiv odnos.
- Policiji je potrebno da žrtva saraduje, ali je također važno imati na umu da žrtvi treba dati pravo da donese odluku zasnovanu na pouzdanim informacijama. Izbjegavajte ultimatumе ili implicitne prijetnje ako žrtva nije rada da podijeli detalje ili omogući pristup digitalnim uređajima i platformama.

v. Ukažite na odgovarajuće izvore/druge agencije koje mogu pružiti dodatnu podršku.

- Po potrebi, žrtve se mogu uputiti na zaštitnike žrtava, grupe za podršku, savjetodavne službe, skloništa za žene itd.
- Davanje ovih informacija je još jedan način pokazivanja povjerenja, ali i ukazivanja na to da vaša agencija ili odjeljenje ozbiljno shvata nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Sudsko gonjenje i kažnjavanje počinitelja

Često ne postoje pravne reakcije niti posljedice po djela počinitelja niti po štetu koju počinitelji uzrokuju žrtvama nasilja nad ženama i nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.⁴⁵ Počinitelji moraju odgovarati za svoja djela, a kazne moraju biti odgovarajuće, a ne preniske. To je ključni element pristupa pravdi za žene.

Nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije nije manje ozbiljno niti manje štetno od drugih krivičnih djela. Izuzetno je važno podržati prava žena da se nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije tretira na isti način kao i ostale prijave kriminalnog ponašanja. Žrtve i svjedoci se ne smiju izlagati podsmijehu, predrasudama, vicevima, izrugivanju ili osudi kada prijavljuju nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Istrage o prijavljenom nasilju nad ženama na internetu posredstvom tehnologije moraju se poduzimati s poštovanjem. Policija i tužitelji moraju surađivati kako bi osigurali dokaze i postarali se da slučajevi dobiju podršku kad god je moguće. To znači da je uredu tražiti dokaze koje može dati treća strana. Žrtve moraju biti informirane tokom cijelog procesa, čak i kada je napredak spor.

Optuženi počinitelji moraju imati pristup pravnom zastupniku te se njihova prava moraju podržati u skladu s nacionalnim propisima i međunarodnim standardima. U sudskim postupcima mora se poštovati propisana procedura. Sudski postupci, kao i istrage nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije, moraju biti pune poštovanja i provoditi se na rodno osjetljiv način. Žrtvama se mora dati pravo da budu saslušane u sudskim postupcima u skladu s nacionalnim propisima.

Kada se počinitelji nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije krivično gone, ne smije se pretpostaviti da je to potpuno rješenje za žrtvu. Žrtve moraju imati pristup cijelom spektru odgovora, uključujući nekaznene oblike pravne zaštite. Alternativni postupci rješavanja sporova ne smiju zamijeniti pravosudne odluke za prekršaje u slučajevima nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Ne smije se nalagati alternativno rješavanje sporova.

⁴⁵ UNFPA, Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence (30. 12. 2015), 37.

Polje 3: Primjeri nekaznene pravne zaštite

- Obavještanje i uklanjanje/nalozi za uklanjanje.
- Nalozi za sprečavanje opasnosti.
- Novčane kazne za osobe/pravne subjekte koji ne poštuju naloge za uklanjanje.
- Blokiranje računa.
- Izvinjenje počinioca (formalno, u javnom domenu, ili privatno).
- Sastanci između žrtve i počinioca.
- Rehabilitacija počinilaca.
- Nadoknada.
- Dobrovoljno alternativno rješavanje spora, uključujući posredovanje.
- Finansijska nagodba za štetu nanесenu ličnosti/integritetu/ugledu/privatnosti, po potrebi, u skladu s nacionalnim zakonom.
- Građanske parnice protiv navodnih počinilaca.
- Tužbe na polju ljudskih prava u skladu s nacionalnom legislativom (u nekim, ograničenim okolnostima).

Kada su sankcije predviđene nakon legitimnih krivičnih i sudskih procesa, one moraju biti u skladu s nacionalnim propisima i usklađene s međunarodnim pravom o ljudskim pravima, ne smiju biti diskriminatorne i moraju biti proporcionalne počinjenom djelu. Kazna zatvora se mora odrediti kada je potrebno riješiti nekažnjivost počinilaca nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Kazna zatvora je moćno sredstvo odvratanja od budućeg počinjenja takvog nasilja. Tužiocima moraju koristiti Međunarodno udruženje tužilaca (MUT) i/ili Globalnu mrežu tužilaca za elektronski kriminal (G-PEN) kako bi pružili pomoć u složenim i slučajevima prekograničnog nasilja posredstvom tehnologije.⁴⁶

⁴⁶ Za još detalja o prekograničnoj pomoći vidi: Polje 6, u daljem tekstu.

Zaštita privatnosti i zaštita od odmazde

S obzirom na štetu koja proizlazi iz nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije i reakcija na traumu do kojih posljedično dolazi, odmazda i osveta⁴⁷ su za žrtve veliki razlog zabrinutosti. Zabrinutost zbog odmazde počinitelaca i/ili njihovih porodica može biti velika i djelovati kao prepreka pristupu pravdi za žrtve. Kada postoji rizik od odmazde, žrtve povlače tužbe, odbijajući dati pristup mogućim izvorima dokaza, i/ili povlačeći se iz policijske istrage. Krajnji rezultat takvog rizika znači da bi za počinioce moglo biti veoma malo posljedica zbog njihovih djela.

Stoga je važno da žrtve dobijaju potpunu podršku u smislu djela odmazde i osvete u toku cijelog istražnog i sudskog postupka. To znači da je potrebno dobro razmotriti svaku trajnu opasnost koju žrtva doživljava.

- i. Nalog za zaštitu mora biti dostupan i koristiti se po potrebi da se zaštiti privatnost i spriječi odmazda. Ne smije biti vremenski ograničen i mora biti dostupan i nakon završetka sudskog postupka. Moraju biti uključene i mjere za sprečavanje dijeljenja ili ponovnog dijeljenja štetnog sadržaja, posebno kada je taj štetni sadržaj sačinjen od intimnih slika (stvarnih ili vještačkih). To mogu biti nalozi za čuvanje dokaza izdati platformama i kontrolorima podataka, kao i nalozi za blokiranje naloga da bi se spriječila dalja šteta dok se čuvaju dokazi koji će se prikupiti u istrazi. Potrebno je uvesti odgovarajuće praćenje i sankcije kada počinioci podliježu mjerama zaštite, te kada dođe do njihovog kršenja.
- ii. Mora se provoditi procjena rizika za vrijeme trajanja istrage, gonjenja i suđenja, koja se odnosi na žrtve, svjedoke, policajce, pravne zastupnike i sudske službenike. Te radnje se moraju ponavljati, a ne biti jednokratni potezi, posebno u složenim i/ili prekograničnim istragama.

⁴⁷ Postoji razlika u motivaciji za odmazdu u poređenju s motivacijom za osvetu. Ovdje se uzima da odmazda podrazumijeva odmazdu za neku nepravdu, dok se osveta odnosi na djelo čija je namjera da se kazni ili da se osveti za uočenu nepravdu koja je navodno počinjena.

Istraga i sudsko gonjenje počinilaca nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije

Provođenje zakona i prikupljanje dokaza

Postoji pet utvrđenih načela koja važe za elektronske dokaze, koji su okvir za pristup koji se treba primjenjivati u toku svake istrage tužbi za nasilje nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Polje 4: Pet principa koji se primjenjuju na elektronske dokaze.⁴⁸

Princip 1: zakonitost – pretres i oduzimanje svih elektronskih dokaza moraju se ovlastiti zakonom. To može uključivati dobijanje pristanka od osobe ovlaštene da daje pristanak ili dobijanje naloga za pretres. Kada se pribavljaju elektronski dokazi u svrhu krivičnog postupka, moraju se imati na umu pravila koja reguliraju prihvatljivost elektronskih dokaza.

Princip 2: cjelovitost podataka – nijedna radnja koju poduzmu agencije za provođenje zakona ili njeni pripadnici ne smije promijeniti elektronske dokaze na koje će se u daljem postupku sud oslanjati. Kada je neophodno pristupiti podacima u „živom“ računarskom sistemu kako se ne bi izgubili potencijalni dokazi, taj se postupak mora obaviti tako da izaziva najmanje moguće posljedice po podatke i to od strane osobe koja je za to kvalificirana.

Princip 3: trag revizije – potrebno je napraviti evidenciju (trag revizije) svih radnji poduzetih u smislu elektronskih dokaza i čuvati je za korištenje u budućnosti. To je potrebno da bi se osiguralo da nezavisna treća strana može preispitati te radnje i postići iste rezultate. Trag provjere također će pomoći za dokazivanje prihvatljivosti i pouzdanosti lanca čuvanja dokaza u toku krivičnog postupka.

Princip 4: kompetentnost osobe koja oduzima elektronske dokaze – osoba koja oduzima elektronske dokaze mora biti kompetentna za to. Ako pripadnik policije nije kompetentan da to učini, on mora tražiti pomoć od osobe koja jeste. Ta osoba mora biti u stanju svjedočiti tako što će objasniti relevantnost i posljedice svojih radnji.

Princip 5: nadzor – osoba koja je zadužena za istragu snosi sveukupnu odgovornost za poštovanje zakona i ovih standardnih operativnih postupaka.

⁴⁸ Polje 4 napisano na osnovu: UN Office on Drugs and Crime, *A Training Handbook for Criminal Justice Practitioners on Cyberviolence Against Women and Girls (CVAWG)* (2022) 59.

Kod prikupljanja i istraživanja dokaza potrebno je stalno primjenjivati srazmjern pristup. Srazmjern pristup znači uravnoteženo prikupljanje relevantnih informacija i dokaza od odgovarajućih izvora – ne treba prikupljati ni pohranjivati nevažne informacije. Prikupljeni dokazi trebali bi se koristiti samo za istragu i sudsko gonjenje počinitelaca nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Mjere za prikupljanje dokaza moraju se voditi međunarodnim standardima i štititi međunarodno pravo o ljudskim pravima.

Mora se uraditi transparentna procjena rizika da se utvrde mogući dokazi koji se mogu naći na uređajima osoba pod istragom. Moraju se zabilježiti sve odluke donesene u pogledu fokusa ili obima istrage.

Polje 5: Prihvatljivost elektronskih dokaza

- ▶ Svi uvjeti prihvatljivosti u pogledu elektronskih dokaza podliježu Budimpeštanskoj konvenciji i **lex loci** u odsustvu drugih dogovorenih, međunarodnih standarda.
- ▶ Elektronski dokazi su nepostojani i mogu se lako uništiti ili oštetiti. Međutim, ima nekoliko koraka koji se mogu uzeti u obzir po pitanju prihvatljivosti elektronskih i digitalnih dokaza:
 - zakonsko ovlaštenje za provođenje pretresa i oduzimanja IKT-a i sličnih podataka;
 - analiza relevantnosti, autentičnosti, cjelovitosti i pouzdanosti dokaza;
 - odgovarajući laboratorijski uvjeti u kojima se provodi analiza ili izvlačenje dokaza;
 - kvalifikacije (tehničke i akademske) analitičara koji provode digitalnu forenzičku analizu;
 - akreditacije/tehnički certifikati laboratorija koji se koriste za digitalnu forenzičku analizu;
 - kasnije temeljno ispitivanje suda digitalnih forenzičkih procedura i sredstava koja su korištena da se dokazi izvuku, sačuvaju i analiziraju.
- ▶ Svaka procjena prihvatljivosti digitalnih dokaza obično ima **tri faze**:
 - procjena digitalnih dokaza;
 - razmatranje digitalnih dokaza;
 - utvrđivanje digitalnih dokaza.
- ▶ Digitalni dokazi su prihvatljivi:
 - ako utvrđuju činjenicu koja se navodi u određenoj istrazi;
 - ako se ne mijenjaju u toku digitalnog forenzičkog postupka i analize;
 - ako su rezultati analize validni, pouzdani i prošli stručni pregled;
 - ako se nalazi tumače nepristrasno;
 - ako se otkriju bilo koje greške i/ili nedoumice u nalazima;
 - ako se otkriju bilo koje greške i/ili nedoumice i/ili ograničenja u tumačenju rezultata analize.

Prije poduzimanja koraka za oduzimanje i pretres uređaja, mora se napraviti potpun plan koji utvrđuje moguće izvore dokaza i predmeta koji se moraju oduzeti/pretrasti u skladu s nacionalnim zakonom. Najbolja praksa zahtijeva da se za digitalne dokaze poštuje postupak za otkrivanje informacija.

U slučaju nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije potrebno je imenovati službenika koji prvi reagira/službenika za otkrivanje informacija. Službenik koji prvi reagira:

- ▶ jeste pripadnik policije, ali obično nije glavni istražitelj;
- ▶ preuzima odgovornost za postupak pretresa i oduzimanja dokaza;
- ▶ brine se da se poduzmu odgovarajuće legitime i neophodne mjere u skladu s nacionalnim mjerama i međunarodnim standardima za osiguravanje i prikupljanje digitalnih dokaza;
- ▶ odgovoran je za sve radnje koje mijenjaju digitalne dokaze;
- ▶ provodi odgovarajuće mjere za utvrđivanje i pohranjivanje digitalnih dokaza;
- ▶ preuzima odgovornost za cjelovitost dokaza;
- ▶ vodi odgovarajuću i detaljnu evidenciju o postupku pretresa i oduzimanja te dokumentira lanac odgovornosti za sve oduzete dokaze;
- ▶ osigurava detaljnu izjavu svjedoka u pogledu digitalnih dokaza;
- ▶ konsultira se, po potrebi i u skladu s nacionalnim mjerama, s relevantnim tužiteljem i/ili državnim tijelima u pogledu istrage nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Osiguravanje i prikupljanje digitalnih dokaza

Digitalni dokazi odnose se na pronalaženje i/ili oduzimanje materijala relevantnog za istragu nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije. Obuhvata istragu svih uređaja koji snimaju, kreiraju i pohranjuju digitalne podatke, a obično se sastoji od elektronskih dokaza.

Interpolove [*Smjernice za službenike za digitalnu forenziku koji prvi reagiraju*](#) (2021) daju posebne instrukcije koje naglašavaju važnost faze pretresa i oduzimanja u svakoj istrazi.⁴⁹ Svaka istraga mora se provoditi tako da čuva i uređaje i sve podatke koji se moraju oduzeti.

⁴⁹ INTERPOL, *Guidelines for Digital Forensics First Responders* (mart 2021).

Digitalni dokazi mogu biti pohranjeni na brojnim uređajima i komunikacijskim ekosistemima. To znači da se dokazi moraju pratiti na mobilnim uređajima, web-sajtovima, platformama, kao i na fizičkim i digitalnim uređajima za pohranjivanje. Velika je vjerovatnoća da će se dokazi nalaziti na nekoliko uređaja i lokacija a ne samo na jednom mjestu. To je ono što se mora uzeti u obzir na početku svake istrage.

Postoji mogućnost da se nekim dokazima mora pristupiti u vremenski ograničenom roku prije nego što se mogu obrisati ili izmijeniti. Trebalo bi ih snimiti u fazi planiranja pretresa i oduzimanja.

Digitalni otisak ostaje pri snimanju javno dostupnih podataka.⁵⁰ To može dovesti u opasnost žrtve, svjedoke i relevantno stručno osoblje.

Dokazi se mogu naći (spisak nije konačan):

- ▶ na računarima, mobilnim uređajima, pametnim telefonima, tabletima, digitalnim kamerama, USB memorijama, navigacijskim sistemima u vozilima, konzolama za igre;
- ▶ na udaljenim resursima kao što su online platforme, sajtovi za društvene mreže, forumi za diskusiju, chat sobe na internetu, informativni sajtovi, sajtovi s dobnim ograničenjem, chatovi u igrama;
- ▶ u zapisima na mobilnim telefonima, u nalozima za web-poštu/e-poštu, daljinskoj memoriji datoteka (uključujući memoriju na oblaku), dnevnicima aktivnosti ISP-a;
- ▶ u sistemima za slanje poruka: tekstualne poruke na mobilnom telefonu, govorni pozivi, e-pošta, govorne poruke, internetski chatovi, aplikacije za slanje poruka, slanje poruka na društvenim mrežama;
- ▶ na uređajima interneta stvari kao što su pametni zvučnici, pametni satovi, uređaji za dom, skrivene kamere, sigurnosni sistemi, uređaji za praćenje fitnes aktivnosti, AirTag uređaji, dronovi s automatskim upravljanjem;
- ▶ u virtuelnim sredstvima kao što su kriptovalute;
- ▶ na mrežnim uređajima kao što su ruteri, bežične pristupne tačke, uređaji za mrežno pohranjivanje.

Neki od ovih izvora mogućih dokaza mogu tražiti podatke za prijavu, ali se može desiti da takve informacije nisu javno dostupne.

Kada su resursi ograničeni, a istrage vremenski osjetljive, istražiozi moraju:

- ▶ provesti procjenu rizika;
- ▶ utvrditi prema čemu je najprikladnije usmjeriti resurse/smjer istrage koji ima najveće šanse za uspjeh u smislu izvora i osiguravanja podataka.

⁵⁰ ACPO *Good Practice Guide for Digital Evidence* (mart 2012), 10.

To se provodi poštujući osnovna prava i međunarodne standarde.

Sve se češće dešava⁵¹ da je potrebna međunarodna saradnja u istragama nasilja nad ženama na internetu posredstvom tehnologije.

Polje 6: Pomoć za prekogranične slučajeve

- ▶ Zahtjevi za pomoć obično idu od jednog policijskog tijela ka drugom u prekograničnim istragama bez potrebe za zahtjevom za uzajamnu pravnu pomoć.
- ▶ Dostupni su primjeri [Modela obrazaca zahtjeva za UPP](#).
- ▶ U nekim slučajevima informacije i obavještajni podaci dobijeni od nadležnog nacionalnog tijela, npr. policije, mogu biti prihvatljivi u drugim zemljama.
- ▶ Kada postoji veća potreba za prekograničnu pomoć, potrebno je uložiti formalni zahtjev za UPP nadležnom nacionalnom tijelu, u skladu s Konvencijom i povezanim Protokolom o uzajamnoj pomoći u krivičnim stvarima (2000) (ETS No. 182) i u skladu s Drugim dodatnim protokolom Konvenciji o kibernetičkom kriminalu o pojačanoj saradnji i objelodanjivanju elektronskih dokaza (CETS No. 224).

Korisni linkovi:

- ▶ [EPM – Evropska pravosudna mreža](#)
 - To je sjedište mreže Nacionalnih tačaka kontakta za omogućavanje saradnje u prekograničnim krivičnim stvarima.
- ▶ [MUT – Međunarodno udruženje tužilaca](#)
 - Međunarodna zajednica tužilaca je kreirana i posvećena uspostavljanju i podršci mjerila profesionalne prakse i etike širom svijeta.
 - Ima članstvo od 177 zemalja pored pojedinaca.
- ▶ [G-PEN – Globalna mreža tužilaca za elektronski kriminal](#)
 - Jedina globalna mreža tužilaca za elektronski kriminal i kibernetički kriminal osnovana 2008, nudi posvećenu mrežu tačaka kontakta, obuke i rastuću biblioteku resursa.
- ▶ [Alat za pisanje zamolnica za UPP Ureda UN-a za droge i kriminal](#)
 - Ovaj alat služi za blagovremeno pisanje zamolnica za uzajamnu pravnu pomoć, ubrzavajući vrijeme odziva i unapređujući stopu uspješne prekogranične saradnje.
 - U njemu se može pisati na brojnim jezicima, te ima dostupne alate za prevodenje nacрта u druge jezike.
- ▶ Dodatne smjernice za međunarodnu saradnju za tužioce mogu se naći u [Smjernicama o statusu i ulozu tužilaca Ureda UN-a za droge i kriminal](#) (2014).

Od početka istrage prioritet za razmatranje se mora dati zamolnicama za uzajamnu pravnu pomoć (UPP), posebno u slučaju kada su prijavljeni proganjanje na internetu, seksualna iznuda ili intimne slike bez pristanka.

51 UN Office on Drugs and Crime, A [Training Handbook](#) for Criminal Justice Practitioners on Cyberviolence Against Women and Girls (CVAWG) (2022) 67.

Polje 7: Smjernice za međunarodnu saradnju⁵²

Što prije je potrebno donijeti odluku kojoj istrazi/sudskom gonjenju će se dati prioritet i šta se može uraditi da se umanjí trauma žrtve tako što se istraga neće provoditi u nekoliko jurisdikcija.

Odluka o tome koja država ima nadležnost i kojoj državi će se dati prednost da prva nastavi sudsko gonjenje jeste složeno pitanje koje zahtijeva analizu i odluku od slučaja do slučaja.

Faktori za donošenje odluke su:

- **proceduralna pitanja:** u njih spadaju pitanja dvostrukog rizika između jurisdikcija, memorandumi o razumijevanju koji se primjenjuju te pitanja izručenja, kao npr. postoji li ugovor o izručenju između zemalja i dozvoljavaju li date zemlje izručenje svojih državljana;
- **sadržajna pitanja:** njima se procjenjuje koja jurisdikcija ima najjači slučaj i može razumno očekivati uspješno sudsko gonjenje. Količina i kvalitet prihvatljivih dokaza, kao i prethodni uspjeh ili neuspjeh u sudskom gonjenju sličnih slučajeva bili bi relevantni za takvu odluku;
- **najbolji interes žrtve/žrtava:** gdje se žrtva nalazi? Kako se žrtva može najmanje uznemiriti i osjećati se najmanje neugodno (npr. da mora svjedočiti više od jedanput, da mora putovati u inozemstvo, a ne lokalno itd.)? Koja/e jurisdikcija/e ima/ju protokole da se smanji trauma žrtava? U kakvom će odnosu biti lokacija u odnosu na odštetni zahtjev koji žrtva može uložiti protiv počinioca/laca?;
- **svjedoci:** koja jurisdikcija će najmanje opteretiti svjedoke? Gdje se nalazi većina svjedoka? Gdje postoje planovi za zaštitu svjedoka, ako su potrebni?;
- **optuženi:** hoće li zemlja optuženog dozvoliti izručenje? Koje alternative postoje umjesto ličnog prisustva, ako ih ima?;
- **dokazi:** hoće li se ključni, relevantni dokazi moći dijeliti elektronskim putem, putem izjava/svjedočenja datih putem audio-vizuelnog linka (kao što je videonadzor) ili uz pomoć fizičkih dokaza u drugoj jurisdikciji?;
- **ugovor o uzajamnoj pravnoj pomoći (UPP):** ako između zemalja postoji UPP, on može dati smjernice;
- **ulaganje u policijsku istragu:** za ovo će biti potrebno razmotriti dužinu istrage do datog datuma i resurse koji su već uloženi u slučaj. Koja jurisdikcija ima najveću vezu sa zločinom? Koja jurisdikcija ima dovoljno resursa da snosi troškove sudskog gonjenja?;
- **prekid zastare/period zastare:** postoji li vremensko ograničenje za sudsko gonjenje zbog kojeg jedna jurisdikcija ima veću prednost od druge?;
- **ovlaštenje za izricanje kazne:** koja su raspoloživa djela i kazne koje na pravi način odražavaju ozbiljnost kriminalnog ponašanja u svakoj mogućoj jurisdikciji? Koja jurisdikcija može osigurati presudu koja odvrća slično ponašanje i rezultira pravednom kaznom?;
- **svi drugi relevantni faktori.**

⁵² Polje 6: Smjernice za međunarodnu saradnju su izmijenjene u odnosu na originalnu verziju, koju je napisao: Ured UN-a za droge i kriminal, *A Training Handbook for Criminal Justice Practitioners on Cyberviolence Against Women and Girls (CVAWG)* (2022) 67.

Polje 8: Savjeti za efikasan postupak uklanjanja

▶ Vodite evidenciju

- Čuvajte dokumentaciju sa svim informacijama u vezi sa zahtjevima za uklanjanje.
- Pohranjujte kopije uz sigurne opcije za rezervne kopije.
- Pobrinite se da se poštuju najbolja praksa u smislu dokaza – zahtjevi za uklanjanje mogu biti dio krivične istrage.
- Iscrpno ispunite neophodne obrasce tako da se u njima od početka nalaze svi detalji.

▶ Obratite pažnju na vrijeme

- Zahtjev za uklanjanje napišite brzo da smanjite štetu i spriječite ponovnu viktimizaciju.
- Upoznajte se s pravilima i zahtjevima za uklanjanje vodećih platformi da ne bi bilo iznenađenja koja mogu dovesti do odgađanja.

▶ Koristite dosljedan pristup

- Zahtjevi za uklanjanje moraju biti legitimni.
- Zahtjevi za uklanjanje moraju biti dobro potkrijepljeni dokazima.
- Koristite isti pristup/postupak na sve platforme i zahtjeve za uklanjanje radi najbolje prakse.

▶ Saradujte s partnerima

- Gradite radne odnose s kolegama koji rade u sličnim oblastima ili onima koji imaju iskustva s postupkom uklanjanja.
- Koristite nacionalne, međunarodne i regionalne mreže po potrebi da konsolidirate napore i ostvarite veći utjecaj.
- Radite na platformama, nemojte ih posmatrati kao prepreke.

▶ Koristite različite postupke za različite ciljeve

- Pored ulaganja obavijesti o uklanjanju, možete ulagati naloge za čuvanje da se dokazi i obavještajni podaci ne bi obrisali.
- U nekim situacijama čuvanje dokaza je važno za istragu isto koliko je i za žrtvin pristup pravdi važno uklanjanje.
- U komplementarnim pristupima *mogu* se koristiti različiti postupci.

Bibliografija i izvori

Izvori iz EU-a, UN-a i primarni izvori

- *Buturuga protiv Rumunije*, br. 56867/15, 11. 2. 2020.
- Council of Europe Committee of the Parties, 'Recommendation on the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence by Bosnia and Herzegovina' (6. 12. 2022) <https://rm.coe.int/ic-cp-inf-2022-7-cop-recommendation-bosnia-herzegovina-eng/1680a952ab>.
- Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2011) (CETS No. 210) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>.
- Council of Europe Convention and related Protocol on Mutual Assistance in Criminal Matters (2000) (ETS No. 182).
- Council of Europe, 'Cyberviolence against women' <https://www.coe.int/en/web/cyberviolence/cyberviolence-against-women>.
- Council of Europe, 'GREVIO General Recommendation No. 1 on the digital dimension of online violence against women' (20 October 2021) <https://rm.coe.int/grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>.
- Council of Europe, 'The Four Pillars of the Istanbul Convention' <https://rm.coe.int/coe-istanbulconvention-brochure-en-r03-v01/1680a06d4f>.
- Council of Europe, *Training Manual for Judges and Prosecutors on Ensuring Women's Access to Justice* (septembar 2017) <https://rm.coe.int/training-manual-women-access-to-justice/16808d78c5>.
- EIGE, 'Cyber Violence against Women and Girls: Key Terms and Concepts' (2022).
- EIGE, 'Gender-sensitive' communication (2024). https://eige.europa.eu/publications-resources/toolkits-guides/gender-sensitive-communication/practical-tools-checklists-and-summary-tables?language_content_entity=en.
- European Commission, 'Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence' COM(2022) 105 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC105>.
- European Commission, 'Let's put an end to Violence Against Women Factsheet' (novembar 2021) https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/factsheet_let_s_put_an_end_to_violence_against_women_november_2021_en.pdf.
- INTERPOL, *Guidelines for Digital Forensics First Responders* (mart 2021) <https://www.interpol.int/content/download/16451/file/Guideline%20for%20First%20Responders%20Leaflet%20to%20be%20published%20on%20public%20INTERPOL.pdf>.
- Niombo Lomba, Cecilia Navarra and Meenakshi Fernandes, 'Combating gender-based violence: cyberviolence. *European added value assessment*' (EPRS_STU (2021) 662621 (mart 2021) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662621/EPRS_STU\(2021\)662621_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662621/EPRS_STU(2021)662621_EN.pdf).
- Second Additional Protocol to the Convention on Cybercrime on enhanced co-operation and disclosure of electronic evidence (CETS No. 224).
- UN Women, 'EVAWG Infographic and Recommendations' (2022).
- UN Women, 'FAQs: Types of Violence against women and girls' <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/faqs/types-of-violence>.
- UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women, General recommendation No. 35 on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19, UN Doc. CEDAW/C/GC/35 (26. 7. 2017).
- UNFPA, *Essential Services Package for Women and Girls Subject to Violence* (30. 12. 2015) <https://www.unfpa.org/essential-services-package-women-and-girls-subject-violence>.
- UN General Assembly, *Report of the Secretary General on the Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls* UN Doc. A/7/302 (18. 8. 2022).
- UN Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Irene Khan, UN Doc. A/76/258 (30. 7. 2021).
- UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences on online violence against women and girls from a human rights perspective*, UN Publication,

A/HRC/38/47 (18. 6. 2018). <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc3847-report-special-rapporteur-violence-against-women-its-causes-and>.

- UN Office on Drugs and Crime, *Cybercrime: Practical Aspects of Cybercrime Investigations and Digital Forensics*.
- UN Office on Drugs and Crime, *The Status and Role of Prosecutors: A United Nations Office on Drugs and Crime and International Association of Prosecutors Guide* (2014).
- UN Office on Drugs and Crime, *A Training Handbook for Criminal Justice Practitioners on Cyberviolence Against Women and Girls (CVAWG)* (2022) https://www.unodc.org/documents/southernafrica/Publications/CriminalJusticeIntegrity/GBV/UNODC_v4_121022_normal_pdf.pdf.

Drugi izvještaji i izvori s interneta

- A van Wilk, 'Cyberviolence and hate speech online against women' European Parliament (septembar 2018) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU\(2018\)604979_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604979/IPOL_STU(2018)604979_EN.pdf).
- ADL, Investigating Digital Abuse: Mitigating Harm Online and on The Ground – A Toolkit for Law Enforcement, (6. 2. 2024) <https://www.adl.org/resources/action-guide/investigating-digital-abuse-mitigating-harm-online-and-ground-toolkit-law>.
- ACPO, Good Practice Guide for Digital Evidence (mart 2012) <https://library.college.police.uk/docs/acpo/digital-evidence-2012.pdf?>.
- Australian Government, 'Gendered violence' eSafety Commissioner (1. 12. 2023).
- Australian Government, 'Why women?' eSafety Commissioner (12. 12. 2023).
- Amnesty International, 'Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women' (20. 11. 2017) <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>.
- Bundesministerium der Justiz, 'Key points for a law against digital violence' (14. 6. 2023) https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/2023_Digitale_Gewalt.html?nn=148850.
- D Child, J-O Hanna, A Hildreth and J I Grant, 'Toolkit for Digital Safety Design Interventions and Innovations: Typology of Online Harms' WEF Insight Report (august 2023) https://www3.weforum.org/docs/WEF_Typology_of_Online_Harms_2023.pdf.
- Economist Intelligence Unit, 'Measuring the prevalence of online violence against women' The Economist (2021) <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>.
- Equality Now, 'Deepfake Image-Based Sexual Abuse, Tech Facilitated Sexual Exploitation and The Law' (2024) <https://equalitynow.org/resource/briefing-paper-deepfake-image-based-sexual-abuse-tech-facilitated-sexual-exploitation-and-the-law/>.
- International Commission of Jurists, 'ICJ publishes guidance for laws to prevent and address online gender-based violence against women' (19. 5. 2023) <https://www.icj.org/icj-publishes-guidance-for-laws-to-prevent-and-address-online-gender-based-violence-against-women/>.
- Ministry of Justice, 'Government cracks down on 'deepfakes' creation' (16. 4. 2024) <https://www.gov.uk/government/news/government-cracks-down-on-deepfakes-creation>.

Akademski izvori

- K Barker and O Jurasz, *Online misogyny as a hate crime: a challenge for legal regulation* (Routledge, 2019).
- K Barker and O Jurasz, 'Text-based (sexual) abuse and online violence against women: towards law reform?' in J Bailey, A Flynn and N Henry, *Technology-Facilitated Violence and Abuse – International Perspectives and Experiences*, Emerald 247-267.
- K W Crenshaw, 'Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine Feminist Theory and Antiracist Politics' (1989) *University of Chicago Legal Forum*, Vol. 8, 139-167.
- L Kelly, 'The Continuum of Sexual Violence' in J Hanmer and M Maynard (eds) *Women, Violence and Social Control* (Palgrave MacMillan, London) 1987.
- N Henry, and A Powell, 'Technology-Facilitated Sexual Violence: A Literature Review of Empirical Research'. *Trauma, Violence, and Abuse* (2018), 19(2), 195-208 <https://doi.org/10.1177/1524838016650189>.
- N Henry, A. Flynn, and A Powell, 'Technology-Facilitated Domestic and Sexual Violence: A Review.' *Violence Against Women*, (2020), 26(15-16), 1828-1854. <https://doi.org/10.1177/1077801219875821>.

www.coe.int

Vijeće Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Sastoji se od 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji je osmišljen za zaštitu ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda provođenje Konvencije u državama članicama.